

3 ČESKOSLOVENSKÁ OBEC UČITELSKÁ A VYSOKOŠKOLSKÉ VZDĚLÁNÍ UČITELSTVA

Jak již bylo konstatováno v úvodu studie, představovala ČOU významnou učitelskou organizaci zasazující se o reformu učitelského vzdělání. Návrhy na reformu učitelského vzdělání byly předkládány učitelskou veřejností a odbornou komunitou jak před 1. světovou válkou, tak především po vzniku samostatného Československa. Počet a variabilita jednotlivých návrhů byla v ČSR značná, a tak je jen těžké shrnout či schematizovat jednotlivé návrhy a poukázat na jejich předkladatele. Přesto je to podstatné, má-li být poukázáno na roli ČOU v diskusi o reformě učitelského vzdělávání.

Následující kapitola tak rekonstruuje roli ČOU v této diskusi a především její konkrétní počiny – zřízení Soukromé pedagogické fakulty v Praze v roce 1929 (přejmenované v roce 1932 na Soukromou dvouletou pedagogickou akademii v Praze). Současně upozorňuji na roli Školy vysokých studií pedagogických v Praze a v Brně zřízené ČOU. Podrobněji se její úloze v otázce reformy učitelského vzdělání a v otázce reformy školy věnuji až ve čtvrté kapitole.

Následující kapitola seznamuje s kontextem diskuse a šíří jednotlivých návrhů na reformu učitelského vzdělání a na postavení ČOU jako důležitého aktéra v této diskusi. Současně vyplývá z dané rekonstrukce plasticita problému reformy učitelského vzdělání v prvorepublikovém Československu. Je zřejmé, kolik významných aktérů do diskuse vstupovalo, zasahovalo do ní a významně ji ovlivňovalo (učitelské spolky, odborná pedagogická veřejnost – česká i německá –, vysokoškolští učitelé a funkcionáři, středoškolští profesori, profesori učitelských ústavů, MŠANO). Dále je zřejmé, že reforma učitelského vzdělání nestála osamocena, ale úzce souvisela s dalšími „reformními školskými úkoly“ – reformou střední školy (jak nižšího, tak i vyššího stupně), s otázkou vnitřní reformy školy národní, s postavením učitele v meziválečném Československu – odborná a sociální či hmotná otázka. V síti těchto vztahů je nutné číst i následující kapitolu a interpretovat návrhy ČOU či dalších aktérů s ČOU úzce spojených (J. Kepřta, O. Kádner, V. Příhoda, O. Chlup aj.)

3.1 SNAHY UČITELSKÝCH SPOLKŮ O PROSAZENÍ VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁNÍ UČITELSTVA PŘED ROKEM 1918

Snahy učitelských spolků o prosazení vysokoškolského vzdělání učitelského zaznamenáváme na konci 19. století.²⁶⁴ Návrh vysokoškolské přípravy učitelů národních škol, který české učitelstvo přijalo za svůj na učitelském sjezdu 1880, vypracoval Gustav Adolf Lindner, dlouholetý ředitel kutnohorského

²⁶⁴ Je známo, že prvotní návrhy na vysokoškolské vzdělání učitelů zaznívaly od Karla Havlíčka Borovského, který v padesátých letech 19. století, zcela v intencích národního obrození a úlohy učitele jako buditele národa, vyslovoval názor, že učitel by se měl, podobně jako lékař či kněz, vzdělávat na univerzitě.

učitelského ústavu a první profesor pedagogiky na obnovené české Karlo-Ferdinandově univerzitě (1882), pod názvem „Vysoká škola pedagogická“ (1874). V tomto návrhu vycházel Lindner při promýšlení vysokoškolské přípravy učitelů z reálné situace říšského zákona z roku 1869, jenž dle § 42 zaváděl možnost při univerzitách a vysokých školách technických zřizovat zvláštní kurzy pro prohloubení učitelského vzdělání. Toto obsáhlejší pedagogické vzdělání však nebylo určeno pro všechny učitele národních škol, ale pouze pro učitele směřující do vyšších funkcí (ředitelé škol, učitelé učitelských ústavů, na pozice zemských školních inspektorů aj.)²⁶⁵

I když Lindnerův návrh nepočítal se vzděláním všech učitelů národních škol, koncipoval vysokoškolskou instituci, v níž se učitelé mělo dostat rozsáhlého pedagogicko-didakticko-psychologického vzdělání široce ukotveného ve filozofii. Lindnerův návrh nepočítal ani s praktickou přípravou (cvičnou školou), ani se vzděláním věcným (aprobačními předměty), které měla poskytnout střední škola či jej mělo rozšířit mimořádné studium na jiných univerzitních fakultách. Za základní předměty, v nichž měl být učitel vzdělán, navrhoval Lindner etiku, psychologii, logiku, nauku o národním hospodářství a základy estetiky. K odborným předmětům pak řadil obecnou pedagogiku, obecnou didaktiku, dějiny pedagogiky či metodiky jednotlivých předmětů (nikoli však metodikaření). Učitel měl být též seznámen se základy vědecké práce v pedagogických vědách. Lindnerův návrh stavěl vysokou

²⁶⁵ Srv. VÁŇOVÁ, Růžena: Jak univerzitní učitelé pedagogiky uvažovali o vysokoškolském vzdělání učitelů národních škol. *Pedagogika*, 2011, roč. 61, č. 4, s. 333–343. Dále CACH, Josef a DVOŘÁK, Karel: *G. A. Lindner a jeho odkaz dnešku*. Praha: SPN, 1970. Dále CACH, Josef: Pedagogický seminář české univerzity v Praze v letech 1882–1887. *Pedagogika*, 1983, roč. 33, č. 1, s. 61–75. Dále CACH, Josef: K počátkům teorie učitelského vzdělání a pedagogiky jako vědy. *Pedagogika*, 1969, roč. 19, č. 6, s. 859–867.

školu pedagogickou mimo rámec univerzit, jako samostatnou instituci, a to především z praktických důvodů – absolventi učitelských ústavů neměli maturitu ze střední školy (gymnázia) opravňující k univerzitnímu studiu. Naopak v Lindnerově pojetí měli mít na tuto školu přístup všichni (absolventi učitelských ústavů, gymnázií i reálek), kteří chtěli zaujmout vyšší postavení v národním školství nebo působit jako učitelé na učitelských ústavech. Je zřejmé, že vysoká škola pedagogická měla jednak pěstovat vědy o výchově, jednak poskytovat pedagogicko-psychologické vzdělání, včetně didaktických (metodických) kompetencí budoucím učitelům. Lindner tak zakládá tradici, kterou rozvíjejí i pozdější návrhy univerzitních profesorů (Drtina, Kádner, Příhoda, částečně Chlup) na realizaci vysokoškolského vzdělání učitelů národních škol.²⁶⁶

Již zmiňovaný učitelský sjezd v roce 1880 přejal Lindnerův návrh do svých požadavků a v rezoluci²⁶⁷ žádal, aby byl proveden § 42 říšského zákona z roku 1869 o pedagogických seminářích na univerzitě či technice. Vyšším vzděláním pedagogickým získaným v těchto seminářích se měla otevřít dráha k vyššímu postavení ve veřejné učitelské službě, jako byla hlavní místa učitelů na učitelských ústavech, ředitelů škol měšťanských, okresních školních inspektorů aj. Pedagogické vzdělání mělo být posíleno, dle vyjádření účastníků sjezdu, v naukách všeobecného vychovatelství, dějin vychovatelství, nauce o školství a zákonech či speciálních metodikách elementární třídy, a to jak v pedagogických seminářích, tak na reformovaných učitelských ústavech, kde se vzdělávali všichni učitelé národních škol.

²⁶⁶ Srv. VÁŇOVÁ, Růžena: Jak univerzitní učitelé pedagogiky uvažovali o vysokoškolském vzdělání učitelů národních škol. *Pedagogika*, 2011, roč. 61, č. 4, s. 333–343.

²⁶⁷ NA, fond MŠANO, sign. 11/I, k. 1405, Návrh zákona o vzdělávání učitelstva škol národních. Praha: Státní nakladatelství, 1926.